

ΑΣΗΜΙΝΑ ΝΤΕΛΙΟΥ

Γλώσσα με άρωμα... Βόρειας Εύβοιας

Σταυροίλα: Άμα δέλατι τ' Πένι να κ' τάγατι καλύτερα.
Δε μωδά'νε στα ξένα σιδίτια κι αρδιάχ'νε ούδοικνε νά'να...

Μένα μια φορά μ κλέφατι άρα ιδρέω' να γυρίσου στου χωριό στεφανομέν'η.
Τώρα ιδωρος δα 'μ ου γαμωρός αλίγου με νοιάζ'!

Τ'ύρρηγης: Πάς καλά στα μυαλά σ' δειά; Τη δ'λειά έχουμ μείσ μ βένα;
Που είκοσι ιωά 'μαστ' μεις, ιωά τριάντα ιωέντε ιωά'ει σί!

Σταυροίλα: Η γριά η κότα έχει το γ'μί!
Δήμος: Τη γ'μ δειά Σταυροίλα... σούδα δα φτιάξουμ;

Μείσ είμαστ φτωχοί αδριώ' δα κακοιδέρμας, μαδές, μόνο 'ζώ δα κακοιδέρμα...
Σταυροίλα: Πένι δε δα κακοιδέρμας, καλοιδέρμας; Σήμερα με του άνε...

Κι άμα... Τόσα χρόνια χήρα, καλοιδέρμας; Σήμερα με του άνε...
και την ξεροτσινοίρα κ' ζυγο με του άγουρο και την καινοίρα...
...ιδίου. (Την τραλάει για να τη σηκώσει) Θα το μιάδ' το...
...ιδεται με το γόρ) Το χωριό τ'ό'χ' μιάδ' α...
...έσωνα και ιωάμ' ταχιά...
...τώρα;

Copyright © 2017 ΑΣΗΜΙΝΑ ΝΤΕΛΙΟΥ

Επικοινωνία με τη συγγραφέα:

Διαύθινη: Σ^τ Μπου 9, 34200, Ιστανίλ Ευβοίλ

τηλέφωνα: 2226055393, e-mail: asi_del@yahoo.gr

Το παρόν έργο πνευματικής δικαιοτήριας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν.2121/1993) όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής δικαιοτήριας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη και του συγγραφέα, κατά οποιαδήποτε τρόπο ή μέσο (μηχανικά, ηλεκτρονικά ή άλλα) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και ή γίνει αναπαραγωγή, εκδόσωση ή δανεισμός, μεταγραφή, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η ή γίνει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου. Επιτρέπεται η αναδημοσίευση περιορισμένων τμημάτων για εκπαιδευτικούς λόγους με υποχρεωτική αναγραφή του τίτλου του έργου, του συγγραφέα, του εκδότη, της σέλιδας και αναδημοσιεύεται και της ημερομηνίας έκδοσης.

Κεντρική Δανομή :

ΘΡ , Οθωνος 3, Ιστανίλ Ευβοίλ , 34200, τηλ. 2226052462

ISBN: 978-618-82199-3-9

Πίνακας περιεχομένων

Πρόλογος.....	1
Θεατρικό 1, Στην «Πρακτικά».....	7
Θεατρικό 2 Η «Απαγωγή».....	12
Θεατρικό 3 Το «γάμπρισμα».....	16
Θεατρικό 4 Το «φάντασμα».....	20
Θεατρικό 5 Η βάφτιση.....	25
Θεατρικό 6 Το «γερουκόνημα».....	30
Δρόμιο Ο Γάμος στα χωριά του Τολέθριου.....	34
1. Γνωρίζετε τις ιδιωματικές μας λέξεις ;	43
α) Α ος.....	43
β) Β ος.....	59
γ) Γ ος.....	65
δ) Δ ος.....	74
ε) Ε ος.....	77
ζ) Ζ ος.....	78
η) Η ος.....	83
θ) Θ ος.....	83
ι) Ι ος.....	85
κ) Κ ος.....	85
λ) Λ ος.....	110
μ) Μ ος.....	118
ν) Ν ος.....	138
ξ) Ξ ος.....	142
ο) Ο ος.....	147
π) Π ος.....	148
ρ) Ρ ος.....	158
σ) Σ ος.....	161
τ) Τ ος.....	178
υ) Υ ος.....	191
φ) Φ ος.....	191
χ) Χ ος.....	195
ψ) Ψ ος.....	200
ω) Ω ος.....	201

2. Ανασκαλεύοντας στις αναμνήσεις μας τις εκφράσεις των παππούδων.....	202
Τα «απαγορευμένα».....	230
3. Μελετητές και καταγραφείς του βορειο-εβραιοῦ τοπικού ιδιώματος.....	233
4. Η ταυτότητα του βορειο-εβραιοῦ γλωσσικού ιδιώματος.....	235
5. Φωνητικές μεταβολές και φαινόμενα στις λέξεις.....	238
Φαινόμενα και μεταβολές στα άρθρα.....	244
Φαινόμενα και μεταβολές στα επίθετα.....	247
Μεταβολές στις αντωνυμίες.....	248
Άλλα φαινόμενα του λόγου.....	252
Φαινόμενα στα ρήματα.....	253
Ιδιωματικά ρήματα.....	256
Κλίσεις και αρχικοί χρόνοι σε ενδεικτικούς ρηματικούς τύπους.....	259
6. Φαινόμενα στα Ουσιαστικά.....	266
7. Μίλα μου ιδιωματικά να σου πω από ποιο χωριό είσαι.....	268
8. Μια ιδιωματικός με βαθιές ρίζες.....	277
9. Η βορειοεβραιοῦτητα ιδιωματικός τελικά, αξίζει την προσοχή μας ;.....	282
Βιβλιογραφία.....	286
Τεκμήρια σε διαδικτυακές διεύθυνσης.....	293

Αγαπητέ Αντόνιο

Θέλω να σου γράψω (...)

Προτού να μην έχει μείνει τίποτα

Από τη γλώσσα των γονιών μου

Δεν ξέρεις Αντόνιο

Τι είναι ο θάνατος μιας γλώσσας

Μουάτζι με το να μείνεις

Ολομόναχος μέσα στη σιωπή

Όλες τις μέρες που μας δίνει ο Θεός

Εάν να είσαι μελαγχολικός

Χαρίς να ξέρεις γιατί...

Μαρσέλ Κοέν

Τα χωριά της Βορείου Ευβοίας στα οποία συναντάται το περιγραφόμενο ιδίωμα

Σημειώσεις για τη φωνητική απόδοση των ιδιωματικών λέξεων:

Όπου ένα φωνήεν ή σύμφωνο χάνεται αυτό σημειώνεται με απόστροφο (') στη θέση του.

Όπου υπάρχει προαιρετική ύπαρξη ενός φθόγγου σε κάποιο σημείο της λέξης αυτό σημειώνεται με εισαγωγικά (|).

Όπου ένας φθόγγος ακολουθεί ελαφρά αποδίδεται με μικρότερο μεγέθος γραμματοσειράς.

Για βεθέση σε αυτό το βιβλίο την πρόταση της φιλόλογου Μαρίας Τρίγκα (Π. 2005-2006, σελ.11) να αντικαταστήσουμε την συνηθισμένη απόστροφο με το σύμβολο « , » στις περιπτώσεις που ο φθόγγος | δεν χάνεται τελείως αλλά ουσιαστικά ενώνεται με το προηγούμενο σύμφωνο- κ, ν, λ, χ, γ – αφήνοντας μια ελαφρά χροιά σε αυτό (σφραγισμός του /i/). Το σύμβολο αυτό επιλέχθηκε διότι μοιάζει οπτικά με πολύ μικρό i. Επιλέξαμε αυτή τη γραφή γιατί η φωνητική απόδοση των συμφώνων είναι διαφορετική, από όταν αφαιρείται τελείως ο φθόγγος i, η οποία αποδίδεται στο παρόν βιβλίο κανονικά με την απόστροφο. Μολονότι αρχικά είχαμε χρησιμοποιήσει την απόστροφο και το (i) σε μικρότερο μέγεθος, συνταχθήκαμε με την πρόταση της κ. Τρίγκα, γιατί ο φθόγγος δεν είναι προαιρετικός, αλλά υπάρχει και αφήνει τη χροιά του στο προηγούμενο σύμφωνο, όπως είτε η κ. Τρίγκα ή ουσιαστικά οι ίδιοι.

Να σημειώσουμε επίσης ότι η ακραβητική τοποθέτηση στο λεξιλόγιο δεν έγινε ως βάση την ορθογραφία των λέξεων αλλά την φωνητική τους απόδοση.

ιστορίας των λαών.

Η ελληνική γλώσσα αποτελεί ιστορικά μια από τις παλαιότερες της Ευρώπης και διακρίνεται σε πολλές παραλλαγές, που αποτελούν κλάδους ενός συμπαγούς κορμού και είναι γνωστές ως «διιάλεκτα». Στα σύγχρονα προφορικά ελληνικά μέχρι τον περασμένο αιώνα ήταν σε καθημερινή χρήση, τοπικές «ιδιόλεκτοι» που ενώ εμφάνιζαν κοινά χαρακτηριστικά σε σχέση με την κοινή ελληνική γλώσσα, αποτελούσαν ωστόσο έντονα οριοθετημένες και ξεχωριστές ποικιλίες. Έτσι λοιπόν τα άτομα μίας συγκεκριμένης περιοχής εξαιτίας κάποιων συνθηκών, οδηγήθηκαν στο να υιοθετήσουν έναν εντελώς δικό τους κώδικα επικοινωνίας, η δε γεωγραφική απομόνωση φαίνεται ότι αποτέλεσε τον σημαντικότερο παράγοντα διατήρησης των ιδιολέκτων επι μακρότερον (π.χ. τσακωνική διάλεκτος, αρβανίτικη διάλεκτος της Νότιας Εύβοιας, κ.α)

Τα νεοελληνικά τοπικά ιδιώματα, οι λιγότερο ξεχωριστές υποποικιλίες της γλώσσας μας, φαίνεται ότι στην πλειοψηφία τους δημιουργήθηκαν στον Μεσαίωνα και οι διαφοροποιήσεις τους έγιναν πιο έντονες στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, κατά τα οποία η τραγική έλλειψη παιδείας και οι οικονομικές συνθήκες, απέτρεπαν τους ανθρώπους από το να μετακινούνται πολύ μακριά από τον τόπο στον οποίο γεννήθηκαν. Αυτά, εμφανίζουν δικό τους χαρακτηριστικό σχετιζόμενο με τις ιδιαίτερες ανάγκες της κοινωνίας στην οποία χρησιμοποιούνταν. Είναι γεγονός ότι τα κοινωνικά χαρακτηριστικά, η ταυτότητα του ομιλητή, το φύλο, η κοινωνική θέση, το επάγγελμα, η ηλικία και ο βαθμός μόρφω-

¹ Σύμφωνα με τον Μ. Τριανταφυλλίδη (1993, σ.39) και γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες καλούνται διάλεκτοι ή τοπικά ιδιώματα. Επίσης γλωσσικό ιδίωμα είναι η γλωσσική παραλλαγή που χρησιμοποιείται στην ομιλία μίας πληθυσμιακής ομάδας, η οποία ζει κατά κανόνα σε μια μικρή και γεωγραφικά ενσπονημένη περιοχή. Αυτή η γλωσσική παραλλαγή ανήκει σε μια δεδομένη βασική Γλώσσα. Το γλωσσικό ιδίωμα διατηρεί τα θεμελιώδη στοιχεία δομής της γλώσσας εφ' όσον ανήκει αλλά διαφέρει από αυτήν σε αρκετά επιμέρους χαρακτηριστικά διαφόρων επιπέδων της γλωσσικής δομής. (Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, 1979, τ.14, σ.210)

Πρόλογος

Όταν ο πρωτόγονος άνθρωπος επινόησε τον γλωσσικό κώδικα προκειμένου να καλύψει την ανάγκη του για επικοινωνία με τους συνανθρώπους του, σίγουρα δεν θα είχε φανταστεί την ποικιλομορφία που θα εμφάνιζε αυτός στην πάροδο των χιλιετηρίδων. Όπως και το ίδιο το ανθρώπινο γένος, έτσι και το γλωσσικό όργανο μορφοποιήθηκε και εξελίχθηκε παράλληλα με τα ανθρώπινα φύλα από τα οποία χρησιμοποιήθηκε. Η μετακίνηση των πληθυσμών, η κατάγωγη και η κοινωνική θέση των ατόμων, τα ήθη τους, οι εμπορικές και πολιτισμικές σχέσεις ανάμεσα στους λαούς, οι ιστορικές συγκυρίες και η επίδραση της ιμπεριαλιστικής πολιτικής ορισμένων εθνών πάνω σε άλλα, οι ανάγκες της καθημερινότητας, οι νέες ανακαλύψεις και τεχνολογία, δημιούργησαν έναν μεγάλο όγκο στοιχείων και αλληλεπιδράσεων που υποχρεωτικά έπρεπε να περάσουν μέσα από το χωνευτήρι της γλώσσας για να αφομοιωθούν από το κοινωνικό σύνολο, καταδεικνύοντας έμμεσα και ένα κομμάτι της

«Δεν θα έπρεπε να πιστεύουμε ότι μία διάλεκτος ή ένα ιδίωμα είναι μια κακώς ομιλούμενη γλώσσα: Πρόκειται πράγματι για μια απόλυτα ολοκληρωμένη γλώσσα με συγκεκριμένη γραμματική και λεξιλόγιο.»

Walter H,
(2007, σελ.173)

σης, είναι στοιχεία από τα οποία εξαρτάται η ομιλία ενός ανθρώπου. Έτσι λοιπόν, στο σύνολο, μια μικρή κοινωνία με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, μοιραία δημιουργεί μια δική της εκδοχή γλώσσας για να καλύπτει τις ανάγκες της. Το λεξιλόγιό της επίσης περιλαμβάνει χαρακτηριστικά του ιδιαίτερου πολιτισμού της, των ηθών και των εθίμων της, των πεποιθήσεων και των προλήψεων οι οποίες κυριαρχούν στη νοοτροπία της και τέλος αντανακλά τον τρόπο που τα μέλη της έρχονται σε επαφή με τους άλλους. Η τελευταία αυτή ιδιότητα του λόγου μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η ντοπιολαλιά όπως και η φορεσιά, μπορεί να αποτελέσει γνώρισμα που να χαρακτηρίζει το κοινωνικό σύνολο. Και αυτό μπορεί δύναμι να ενισχύσει τη συνοχή του αφού η διαφοροποίηση των λέξεων βοηθά την ομάδα να περιχαρακώσει τα σύνορά της, αλλά και να αποδέχεται ή να εξαιρεί από τους κολπούς της νέα μέλη (Andersson L. G. & P. Trudgill, 1990, σελ.79).

Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, τα τοπικά ιδιώματα παρουσιάζουν ιδιαίτερη τόνωση. Το φαινόμενο αυτό είναι αρκετά παράξενο διότι η ελληνική απελευθερωτική επανάσταση που προηγήθηκε στις πρώτες δεκαετίες του αιώνα, προκάλεσε μια μεγάλη μετακίνηση ανθρώπων και κυρίως ανδρών λόγω των πολεμικών μαχών, κάτι που λογικά θα υποβίβαζε τη χρήση των ιδιολέκτων σε σχέση με την κοινή ελληνική γλώσσα. Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης στα Απομνημονεύματά του διηγείται: «*Η κοινωνία των ανθρώπων ήταν μικρή, δεν είναι παρά η επανάστασις μας όπου εσχέτισε όλους τους Έλληνες. Ευρίσκοντο άνθρωποι όπου δεν εγνώριζαν άλλο χωριόν μακριά μίαν ώρα από το εδικό τους. Την Ζάκυνθο την ενόμιζαν ως νομίζομεν τώρα το μακρότερο μέρος του κόσμου, (...) έλεγαν εις την Φραγκιά»* (1846, σελ.49). Οι ερευνητές υποστηρίζουν ότι το φαινόμενο αυτό ίσως να οφείλεται εν μέρει στην αυξημένη εθνική περηφάνεια που προέκυψε από την ίδρυση του ελληνικού κράτους, δηλαδή από το 1833 και μετά, αλλά αν δούμε το θέμα ανθρωπολογικά, ίσως θα μπορούσαμε

να υποθέσουμε ότι η τόνωση των ιδιωμάτων είχε ως βασικότερη αιτία της την ανάγκη των τοπικών κοινοτήτων να διαφυλάξουν την ιδιαίτερη ταυτότητά τους μέσα στα πλαίσια του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Ο ρόλος των γυναικών στην προστασία των θεσφάτων και της γλώσσας θα πρέπει να σημειωθεί ότι ήταν ο πλέον σημαντικός. Οι γυναίκες δεν συντηρούσαν μόνο τα σπίτια τους και μεγάλωναν τα παιδιά τους μόνες, όταν οι άνδρες έλειπαν στον πόλεμο. Παράλληλα διάσκααν σε αυτά τα στοιχεία του πολιτισμού, τα ήθη, τα έθιμα και την ιδιωματική γλώσσα, μεταδίδοντάς τους έτσι την μοναδική πολιτισμική ταυτότητα της κοινωνίας στην οποία ζούσαν...

Ο εικοστός αιώνας έφερε με τη σειρά του ανατρεπτικές αλλαγές. Τα παιδιά αρχίζουν σιγά σιγά να μορφώνονται ενώ ο πληθυσμός, με τη χάραξη νέων δρόμων και την ύπαρξη μέσων μεταφοράς, αρχίζει να μετακινείται τακτικότερα. Εμφανίζεται η αστικοποίηση και χιλιάδες οικονομικών μεταναστών συρρέουν στα αστικά κέντρα. Γρήγορα, η τοπική γλωσσολαλιά στις μεγάλες πόλεις υποχωρεί έναντι της κοινής ελληνικής γλώσσας, ενώ η μετεγκατάσταση 1,5 εκατομμυρίου προσφύγων από τη Μ. Ασία από το 1923 και μετά, επιτάχυνε την διαδικασία, με αποτέλεσμα οι τοπικές διάλεκτοι να βαίνουν σήμερα προς εξαφάνιση.

Μέσα στον σύγχρονο πολυπολιτισμικό κυκεώνα του 21^{ου} αιώνα, της ταχύτατης μετακίνησης των ανθρώπων και της ακμάζουσας διαδικτυακής κοινωνίας, η διαφύλαξη των τοπικών ιδιωμάτων κάθε περιοχή φαίνεται να είναι μια μάχη χαμένη ήδη από την αρχή. Παρόλα αυτά σε πολλές χώρες του κόσμου, η διαφύλαξη της γλωσσικής ταυτότητας αποτελεί σημαντική αξία. Οι άνθρωποι αναγνωρίζουν το γεγονός ότι μολονότι κάθε λέξη αποτελεί ένα μικρό κύτταρο, η δυναμική και η ιστορική πορεία που κρύβεται μέσα σε αυτό είναι τεράστια. Για το λόγο αυτό οι λαοί προστατεύοντας τη γλώσσα τους, προστατεύουν την ταυτότητά τους και τις πολιτισμικές ρίζες τους.

κεί π'θα 'παρνες τ' θυγατέρα τ', πάρ' τώρα τ'ν αδερφή τ'!

Γιώργης: Μα τι λες τώρα Δήμη! Ν' αφήσου τη γκόρ' να πάρου τη θεια!

Δήμος: Αφού ήρθαν έσ'α τα πράγματα... Σ'υ δε μπήκες μέσ' το σπίτι; Σ'υ δε νε ξεσήκωσες απ' το στρώμα; Και πώς θα ξεκαμπίσις στο χωριό μετά απ' αυτό; Σε ποιά θα στείλις λόγια και θα σ'νε δώσ'νε π' θα σε περνάνε για χαμπλία!

Γιώργης: Αρί τι έπαθα ο κακόμ'ρος!

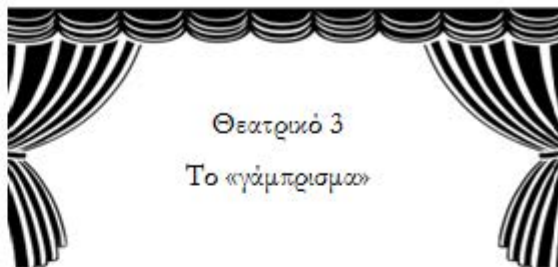
Σταυρούλα: Έλα Γιώργη μ' και τίποτα δεν έπαθεις... Τύχ' β'ν'ο είχες! Θα πιράσουμι καλά μαζί... Λέν, δεν είν' επιτήδεια όποιος γω. (Του κλείνει το μάτι συνθηματικά.) Στείλ' για τα στέφανα τώρα να γέν, του Θεού το θέλ,μα, να μη γίν'ς ρεζίλ, κι δε θα του μετανιώσις'ς...

Δήμος: Άντε αδερφέ... κι εγώ κουμπάρος!

(Ο Γιώργης χτυπάει το κεφάλι του με το χέρι του. Η σκηνή κλείνει.)

«Τότε γυναίκες δε βαφόντανι. Είχανι του χρώμα π' τσό' δ'ωσι μάνα τ'ς. Τότες κόσμους ήτανι απλός, αγνός. Σήμερα παλάβουσι κι χετανι γυναίκες τι σκατουλουίματα θα βάλ'νε πάνω τ'ς για να μαραγάσ'νι. Να κουλώις, να αρώματα, να κραγιόνια κι μανά! Ψ'χη δε νε τοιμάζ'νι, δε ν' τοιμάζ'νι τίποτα! Αντά έχου να σ' πού τίποτα άλλου.»

Γερογιώργη Β, Άγιος, ΣΛΦΑ, χω 3471, (1979-1980)

Θεατρικό 3 Το «γάμπρισμα»

(Πρόσωπα: Γιώργης, Μόρφω. Η Μόρφω κεντάει στην είσοδο του σπιτιού της καθισμένη σε ένα σκαμνί. Ο Γιώργης έρχεται πίσω της σιγά σιγά, φτάνει κοντά της ακροπατώντας.)

Γιώργης: Τζα!

(Η Μόρφω ανασηθά τρομαγμένη)

Μόρφω: Παναθιμά σι χασταλέμενε! Μι λαχτάρ'σις! (Σουφρώνει τα χέλλη περιφρονητικά) Πάλι από 'δώ σι 'φερ' η στράτα σ'!

Γιώργης: Καλή σου μέρα έμορφη Μόρφω, λουλούδ' τ' χουριού. Ήρθε να σ' πω μια καλημεριτίσα νεράϊδα μ' και σι βρήκα πάλ, καταή να βγάν,ς τα μάτια σ' στο κέντ'μα. Τι θα γέν, με σένα; Όλο το γκαϊρό έσ'α είσι κι, μα μια ρόκα, μα ένα π'καμ'σο, σι βλέπω να κρατάς...

Μόρφω: Τι να γέν, Γιώργη; Μείς τα κουρίτσα 'πο τότες π' γεννιόμαστε κάνουμε τέτοιες δ'λιές. Μάνα μας έξ' μας έχ...έξ' προίκες. Τ' μέρα π' μ' έκαν' η μάνα μ', κρέμασ' έξω απ' μπόρτα μια κοκκινια κλωστή κι από τότε ξεκιν,σι να φτιαν, ρούχα για τ' μπροϊκα μ'. Μ' έμαθι κι μένα να νέθω, κι να ράβου κι να κινταου...

Γιώργης: Κι δε τ'νη τέλειωσις πια αυτήν, τη μπροϊκα;

Μόρφω: Τα προικιά μ' τελειωμένα τα 'χου. Να, αυτό είν' το τελευταίο, το καλό μ' το π'κάμ'σο, το νυφ'κό με τ' πέρδικα. Τ' άλλα έντεκα, όλα κεντ'μένα άλλα μι μ'κρά άλλα με μισαία κεντήματα, τα 'χου όλα στου μπαρούλου. Κι φελπένια ποδιά έχου, κι έξ' σιγγούνια αβόλα, τα δυο κορβελιασμένα όπως πρέπ' με τριάντα αράδες, κι μανίκες ολομέταξες ουγιαστές και τραχ'λιά απ' το ίδιο το πανί και πέντε ζώστρες κεντ'μένες μ' όλα τα λούλουθα του κάμπου. Έχω 'τοιμάσ' 'κόμα στιγιάβια, τράσα, πάντες για το ντοίχο, προσκιφαλάδες υφαντές, πετσέτες και μεσάλια, μαντίλια, βρακιά, κουρελιές και κουβέρτες μασατές, μέχρι και το στρώμα μ' έτοιμο είνι για να το γεμίσ'νε οι άντρου με βούρλ, πριν το γάμο. Από πέντε χουρνού κιντάω κ' υφαινω για να τα 'τοιμάσω όλα τούτα.

Γιώργης: Καλή κι όσια είσι Μόρφω μ' κι από νιάτα 'κόμα καλύτερη. Άντε τέλειωσ' τα κι... Θα 'ρθεί σύντομα κι ου γαμπρός...

Μόρφω: (Τον κοιτάζει λοζά) Μ'λάς σα να ξέρ'ς κατ'...

Γιώργης: (Κάνει νόξα) Ε...κατ' ξέρου...του ξέρου σ' λέου...

Μόρφω: (καχύποπτα) Ποιόν ξέρ'ς αρέ; Τι λές;

Γιώργης: (με περηφάνεια) Γω!

Μόρφω: Ποιος συ;

Γιώργης: (με ακόμη περισσότερη περηφάνεια) Γω θα σ' στείλου προξενιά!

Μόρφω: (με νεύρα) Αρί! Τι μας λες; Ποιος σου 'πε βρε όρνιο καλτσάτο πως μ' αρέσις και σι θέλου γι' άντρα μ';

Γιώργης: (προσβάλλεται) Και γιατί δε με θέλ,ς Μόρφω; Τι μ'λείπ'; Όλα τα πρέποντα τα 'χου! Να μ'στάκ, δυό πήχες, να μαλλί κορακίσιο, να φ'σανέλλα και φούντα στο τσαρούχ' μαύρη, , τι άλλο θέλ,ς;

Μόρφω: (περηφρονητικά) Βρε τι να σ' ζηλέψω αλλά 'πο μαλλιά κι τριχες; Συ 'σαι τρία βόια δυο ζευγάρια! Ούτε να βάλ,ς υπογραφή το 'νομα σ' δε ξέρ'ς και βάν'ς σταυρό και λογιάζεσαι ξυπνός; Ούτε ξυπνός είσι κι από τσιγγουιά, να φάν' κι οι κότες! Συ δεν είσι 'πό 'κλεψις ν' εφημιρίδα απ' του καφενείου για να τ'λάς τ' αυγά;

Γιώργης: (προσβεβλημένος) Σα πολλά μας τα λές Μόρφω! Συ τα ξέρ'ς, και τα θές τα γράμματα στον άντρα σ'; Γ,ναίκις δεν είνι παρά να κάν'νε πιά κι να σαλαγάνι τα βόια! Ου πατέρα σουμ, ουτι τ'νομα τ' δεν ήξρι κι αυτός να γραψ', αλλά έκανι δέκα πιά! Εέρ'ς τι καρπερό είνι το σσί μας; (με περηφάνεια και πονηρά) Κι 'γω τ' πατέρα μ' έχου μοιάσ'...θες να σ' δείξου; (κάνει να την αγκαλιάσει)

Μόρφω: (του επιτίθεται και φεύγει) Φύγι απού 'δω καημένη μη σ' φέρου τίποτα κατακέφαλα! Θα μας δούνε κι θα μας συλλαγάνε! Ντίπ κ'τσουμπ' είσι Γιώργη! Ας τα γράμματα...μα συ 'σαι ντιπ βατουκρυμμένου! Στο χουριό κατεβαίν,ς μοναχά για να π'λήσις τ' αυγά κι το γάλα! Ούτι μι τ'άλλα πιά κάν,ς παρέα, ουτι πός στου καφινιού, ουτι στα παγγύρια πατάς! Κι όμα τύχ κι πιαστές στο χορό... ωχ αμάν... τα ποδάρια σ' πάνε στραβά σα να τσαλαπατάς σταφύλια!

Γιώργης: (παρσπονεμένα) Δε με θέλ,ς δηλαδή;

Μόρφω: (του γυρίζει την πλάτη) Δε σι θέλου!

Γιώργης: Κι 'μένα π' μ' αρέσις Μόρφω μ', που 'σι σα νεράϊδα και λούλουθο, τι να κάνω;

Μόρφω: (γυρίζει και τον πάνει με το καλά) Εέρ'ς τι λέου; Δε στέλ,ς προξενιά σ' Κατιρινάκ, τ' Βαλμά , π' τ'ς αρέσις κιόλα;

Γιώργης: (το σκέφτεται) Σ' Κατιριν,;

Μόρφω: Αμέ...

κουρουμπούλι, (το) = εξόγκωμα, **μαζώνου** (κάτι) **κουρουμπούλι**, = κάνω κάτι μπάλια
κουρουμπουλιόζω = σβωλιόζω
κουρούπ' (το) = βλ.λ. **κρούπ'**
κουρούπα (η) (πληθ.) **κουρούπες** = βλ.λ. **λίμπα** (Αιθιοπός)
κουρτάω (αόρ.) **κούρτ'σα** = πάνω φωτιά γρήγορα π.χ. για πάτε **κουρτ'σε ούτε καταλάβομε** = ξεσπασε φωτιά μεγάλη
κουρτσάνα (η) = κορίτσαρος
κουρτσάτ'κουες = κοριτσιτσικές π.χ.τα **κουρτσάτ'κα τα σκ'λαρίκια**
κουσκούν', (το) = λουρί που μπαίνει κάτω από την ουρά του ζώου προς την κοιλιά του
κουσμάρ' (το) = είδος φαγητού των τσοπάνηδων από τυρί μόλις πηγμένο, τηγανητό με πολλά αυγά (Αιθιοπός) (Καπελλάρης Γ, 1986-1987, σελ. 197, Σέττας Δ, 1960, σελ. 76 και Παπαποστόλου Τ, 1971, σελ.338)
κουτάλα (η) = ωμοπλάτη [αρχ. **κατύλη** (Αλεξανδρής Α, 1958, σελ. 168)]
κούταλος (ο) = παιδικό παιχνίδι που έμοιαζε με την **κουτσαμπάρα** (βλ.λ.) αλλά ο σχεδιασμός του στο χρώμα ήταν πιο στρογγυλεμένος (Γούβες)
κουτέλα (η) = μεγάλο μέτωπο
κουτελής (ο) = άνθρωπος που γυρίζει όλη τη μέρα άσκοπα πχ. γυρνάει σα ντο **κουτελό** = γυρίζει χωρίς να έχει στόχο ή προορισμό [από το αρχ. **κουτελό** = νυχτοπεταλούδα]
κουτίτσες ή **κότες** **πουρνარიού** = εξογκώματα (σαν καρκινώματα) πάνω στα πουρνάρια που τα έτρωγαν (Ελληνικά, Κουρκουλοί) (Λιάσκας Γ, 2001, σελ. 52)
κουτλάδα (η) = κατηφόρα, π.χ. **τ'νε πήρ'** η **κουτλάδα** = άρχισε να καταπέφτει, την πήρε η κάτω βόλτα
κούτλας (ο) = γοβάθα ξύλινη μεγάλη για κοινό φαγητό (Αιθιοπός-Ιταίαι) (Παπαποστόλου Τ, 1971, σελ.338)
κουτλούκ = 1. πλήρης γεμάτος 2. παχύς 3. χορτασμένος
κουτλουκάς = χοντρούλης

κουτούκ, (το) (πληθ.) **κουτούκια** = μικρό κομμάτι σκισμένου ξύλου για τη σόμπα
κουτουρού (στα...) = στο περίπου, από μνήμης π.χ. **έβαλ'** αλεύρι στα **κουτουρού** [ίσως από το αλβ. **κουτουρίς** = συμπεραίνω, εικάζω (Χριστοδούλου, 1904, σελ.174)]
κούτπα (η) (Γαλιτσάδες) ή **κούτπας** (ο) (Αιθιοπός) = μυαλό [αρχ. **καττίς** = νίσι]
κουτπάρ' (το) = δασική, θαμνώδης περιοχή μέσα σε πεδινό ή αγροτικό μέρος
κούτρα (η) = μέτωπο
κουτσαβέλ, (το) (πληθ.) **κουτσαβέλινα** ή **κατσαβέλινα** = μικρό παιδί
κουτσάκ, (το) ή **κατσάκ**, (το) = το ξύλο που προεξέχει από το σάμαρι στο οποίο κρεμούσαν το **τράστο** (βλ.λ.) ή το **φτσέλ'**, (βλ.λ.)
κουτσαμπάρα (η) = παιδικό παιχνίδι που αργότερα ονομαζόταν «σαυ» (Γούβες)
κουτσανέλα (η) (πληθ.) **κουτσανέλις** = βόλτες πέρα δώθε στο δρόμο καβάλα στο αλογό π.χ. **κάνανι κουτσανέλις μέχρι να 'ρθούνι** (οι) αλλ., (Αγλάδι)
κουτσαφτίκας (ο) = άνθρωπος με κομμένο αυτί
κούτσ'κος – **κούτσ'κία** ή **κούτσ'κη** ή **κούτσ'κια** – **κούτσ'κο** = μικρός –η –ο
κουτσανούρ'ς – **κουτσανούρα** = ζώο με κομμένη την ουρά
κουτσωιλέκ – **ια** = όταν από ένα φυτό μένει μόνο ο κορμός χωρίς φύλλα, παλούκι, όσχημη κλαδεμένο δέντρο π.χ. **τ'ς φάγανε τα σαλ'γκάρια και τ'ς κάνανε κουτσωιλέκια** (Γαλιτσάδες)
κουτσωιμαμάδια (τα) = είδος βολβών που τρώγονταν ωμοί (Κουρκουλοί) (Λιάσκας Γ, 2001, σελ. 52)
κουτσωιμός = χωρίς κορυφή (για δέντρα)
κουτσούνα (η) = χαιδευτική προσφώνηση κοπέλας [γκουτσιαούνα (η) = γουρούνα, < πιθ. ηχομιμητική λέξη (Τζήκας Δ.), εδώ μάλλον με την χαιδευτική έννοια του «γουρουνίσσαι»]
κουτσωπαλιόζω = βέρνω, χτυπάω (Άγιος)
κουτσούρ' (το) = εξόγκωμα στη ρίζα της ελιάς που το σκεπάζουν με χρώμα και αυτό πετάει βλαστό (Αιθιοπός)

ραν, στές (οι) ή ραϊστές = βλλ. **αραστές** (Αιδηψός)
ραχνιάζω = πίνω μούχλα
ρεβέν, = χωράφι κατάλληλο για σπορά οσπρίων (Αιδηψός)
 (Καπελλαρήs Γ, 1986-1987, σελ. 210)
ρέβω (σάρ.) **έρεψω** = αδυνατιζώ, γίνομαι ισχνός
ρέγκα ρέγκα = σιγά, αργά, με το πάσο του
ρεγκλότο (το) = θαμάσκηνο
ρέγκλου = αραιό (Αιδηψός)
ρέζικλος (ο) = σαθρός (Βουτάς)
ρεκάζω = ουρλιάζω από τον πόνο, κλαίω ασταμάτητα [ίσως από το αλβ. *rekajë* = ποταμηδόν, κρουνηδόν, ασταμάτητα (Χριστοδούλου, 1904, σελ.357)]
ρεκαλιτό (το) = 1. παρατεταμένη κραυγή αιγοπροβάτου σε πόνο ή κίνδυνο [εκ του *ρέχω* = βογκώ (Λιάσκος Γ, 2001, σελ.114 και Αλεξανδρήs Μ, 2013-2015, σελ.106) 2. (μεταφ.) ανθρώπινη κραυγή πόνου
ρέκασμα (το) = βλλ. **ρεκαλιτό**
ρέκλα = κατάκοπος [ίσως από το αλβ. *rekë* = κουράζω κάποιον (Χριστοδούλου, 1904, σελ.356)] π.χ. *έπεσι ρέκλα στου κρεβάτ'*
ρέντα(η)= μπόλια, κεφαλοκάλυμμα (Λιχάδα), **τέντα ρέντα** = ολάνοιχτος, ορθάνοιχτος
ρεντές (ο) = τρίπτυχος
ρήχος (ο) = άμπωτη (Άγιος)
ριγαδί (το) = μακρομάνικο, κοντό γυναικείο ζακετάκι στολισμένο με κέντημα, φοριόταν με τα σεγκούνια της περιοχής Ξηροχωρίου και Αιδηψού
ριγγάρα (η) = παρέα μεγάλη που βοδίζει ασύντακτα (Αιδηψός-Ιστιαιά) (Παπαποστόλου Τ, 1971, σελ.343)
ρίγλα = γεμάτο, ξεχείλο (Π, 2005-2006, σελ. 43)
ρίζες (οι) = ελαιόδεντρα π.χ. *πάσσε ρίζες έχ'ς* (περιοχή Αιδηψού)
ριπιπίν, (πάει κάποιον...) = διάρροια (Αιδηψός)
ρισεέλ (το) = γλυκό από κομμάτια κυδώνι βρασμένα σε μούστο
ρλιάζομαι = ουρλιάζω
ροβολάω = κατεβαίνω

ρόγκαλα (τρώω τα...) = κάνω υπερπροσπάθεια (Αιδηψός-Ιστιαιά) (Παπαποστόλου Τ, 1971, σελ.344)
ρόγκς = χωράφι που έχει προέλθει από κάψιμο δασικής έκτασης [λατ. *rogius*= φωτιά, αφανισμός] (Δεμερτζής Δ, 1964, σελ.177)
ρογκάτσ'κο = κριάρι στο οποίο έχει αποκοπεί ο ένας όρχης και έχει έντονη ερωτική ορμή χωρίς τη δυνατότητα να γονιμοποιησει (Αλεξανδρήs Μ, 2013-2015,σελ. 105)
ρόδα (πάω κάτι...) = σέρνω π.χ. το πάω ρόδα το ποδάρι μ'
ρόδιτ'ς (ο) = ποικιλία σταφυλιού
ρόϊδο (το) = ρόδι, **τα κάνω ρόϊδο** = καταστρέφω, τα θαλαστώνω
ροϊεύω = δίνω στη γειτονία, μοιράζω στον κόσμο κάτι που δεν χρειάζομαι ή έχω περίσσεια π.χ. τα ρόϊεψα τα γλυκά απ' μ' *φέρανε*
ροκάζω = βλλ. **ρεκάζω**
ροκαλιζώ = κλαίω και φωνάζω από τον πόνο
ροκάνη (η) = ξύλινη σανίδα με προσαρμοσμένες κοφτερές πέντρες στο κάτω μέρος την οποία έσερνε το βόδι ή το αλογό στο σώμα για να λιώσει το στόχο, **πάει ροκάνη** = είναι κουτσός
ρόκασμα (το) = βλλ. **ρέκασμα**
ρόν, από το **αϊ ρόν**, **αϊ τσόν**, = χαϊδευτική προσφώνηση μικρού αγοριού (Γουβές) [ίσως εννοεί το ψαρόνι και το τσόνι = μικρά πουλιά]
ρουβόδα (η) = χαζή
ρούδ' (το) = 1. φλούδι από το ρόδι που χρησιμοποιούταν στη βαφική και αν το έτρωγαν προκαλούσε διάρροια (Αιδηψός-Ιστιαιά) (Παπαποστόλου Τ, 1971, σελ.344) 2. **πάει κάποιον...** = έχει διάρροια (Αιδηψός) (Καπελλαρήs Γ, 1986-1987, σελ. 210)
ρουϊδά (η) ή **ρουϊδιά** = ροδιά (Λιχάδα, Παπάs Γ, 1975)
ρουκάνω = χώνω κάτι κάπου για να το κρύψω (Λίμνη) (Σαραντακός)
ρούμπαλα (τα) = πανιά του μωρού π.χ. (πρμ.) ο άντρας μου στα ρούμπαλα κι γώ στα παν, γύρια

Αρτεμισία για να κόψει τα σκοινιά από τα περσικά πλοία οδηγώντας στην καταστροφή του περσικού στόλου πριν την ναυμαχία του Αρτεμισίου.

Τα έργα τα ρήματα και τα σκοτ'νά γυρίσματα (κοκκινομηλιά) = παραπάνο, όταν η ζωή τα φέρνει άσχημα και διαφορετικά από ό,τι έχουμε εμείς σχεδιάσει. Έχει την έννοια του «όλα μάταια».

ένα ζβίγκο με το ράμμα (Άγιος) = (ζβίγκος = πορδή). Δηλώνει περιπαικτικά την ανύπαρκτη ανταμοιβή ενός ανθρώπου για μια πράξη πχ. Θα πάρ' ένα ζβίγκο με το ράμμα (δε θα πάρει τίποτα)

Ωχ, ωχ και μαραμώξ = Πρόκειται για επιτημητική απάντηση στο επιφώνημα «ωχ» και σημαίνει: να ξεραθείς

Θα στον κόψω τον Άη-Γιάννη σ' (Ασμήνι) = Θα σου κόψω το λαιμό σου αν κάνεις κάτι που δεν θέλω. Η έκφραση παραπέμπει στον αποκεφαλισμό του Άη-Γιάννη και είναι τοπική του χωριού Ασμήνι όπου υπήρχε παλαιός ναός (στο παλιό χωριό που σήμερα δεν υπάρχει πλέον) αφιερωμένος στην Αποτομή της κεφαλής του Αγ. Ιωάννη Προδρόμου.

Το γέμ'σι καντήλ, = κάτι γέμισε (συνήθως ποτήρι) μέχρι το χείλος. Αναφέρεται σε συνήθεια κατά την οποία γέμιζαν τα καντήλια με λάδι μέχρι το χείλος για να μείνουν αναμμένα όλη τη νύχτα πχ. το γέμισε καντήλ.

Το γέμ'σι χάπ' = κάτι που γεμίζει μέχρι επάνω, είναι πλήρες πχ. είναι μέσχα χάπ' = δεν χωράει άλλο

Άλλος Πάσχα άλλος χάσκα = κάποιιοι έχουν πολλά χρήματα κι άλλοι τίποτα και πεινάνε

Απ' το στοματάκι σ' να πάς και στου Θεού το ους να 'ρθάς = από το στόμα σου και στου Θεού το αυτί

Ό,τ' τ' σουριξ' τ' καθένα = καθένας ζητάει ή κάνει ό,τι του κατέβει (σουριξ' = αέρας που φυσάει)

παλιού ουρανού χαλάσματα = περασμένα πράγματα πχ. θυμήθ'κ'ς παλιού ουρανού χαλάσματα

Τι 'χες καρδούλα μ' και π'στόμ'σες; = περιπαικτική έκφραση όταν κάποιος λόγω γηραιών δεν μπορεί να κάνει πολλά πράγματα και κουραζεται

Δέσε το κεφάλι σ' με το πετρίκι (Ιστιαία) ή **Δέσε το κεφάλι σ' με δύο μαντίλα** (Ασμήνιο) ή **θα δέσω το κεφάλι μ' με το χερομάντ'λο** = εκφράσεις που χρησιμοποιούνται για να υπονοήσουμε κάτι που μας το υποσχέθηκαν μεν αλλά δεν πρόκειται να τηρηθεί η υποσχηση, οπότε ουσιαστικά αναφέρεται σε κάτι που πιστεύουμε ότι δεν θα γίνει πχ. σφού στο 'πε τώρα μάλιστα δέσε το κεφάλι σ' με το πετρίκι. Οι εκφράσεις έχουν ρίζα τις αρχαίες μαγικές πρακτικές των κατ'οδευσμων και είναι αντίστοιχες με τη νεοελληνική έκφραση **το δένω κόμπο**.

(δε) γελάτε κότες; = περιπαικτική έκφραση για κάτι που μας φαίνεται γελοίο

από κούτσουρο σε λ'θάρ' = από τον ένα στον άλλο ή από ένα κακό στο χειρότερο

σαν τη γκότα στη ντριστέλα = για κάποιον που ταλαιπωρείται πάρα πολύ. Η τριστέλα είναι ο νερομυλιάς του οποίου η φτερωτή γυρίζει με την ορμή του νερού. Εάν κάτι πιστεί ή πέσει πάνω στην φτερωτή που γυρίζει, χτυπιέται από αυτή μέχρι θανάτου

Πάω αργά γιατί βιάζομαι = όποιος βιάζεται καλύτερα να πάει αργά για να φτάσει σίγουρα, αλλιώς μπορεί να προκαλέσει κάποια ατύχημα στον εαυτό του και να μη φτάσει ποτέ (Άγιος)

Ας πούνε κι οι πεθαμέν, = Η έκφραση αυτή λέγεται αν χυθεί τυχαία κρασί στο χώμα. Αντίθετη την προέλευσή της μάλλον από τις σπονδές που αποδίδονταν κατά την αρχαιότητα στους νεκρούς.

Ψών(ι)σ' από σβέρκο (Ξηροχώρι) = την πάτησε, πήρε κάτι που έχει χαμηλή αξία. Η έκφραση χρησιμοποιείται και για άνθρωπο που παντρεύτηκε άτομο χαμηλής αξίας ή χαμηλής κοινωνικής θέσης. Η έκφραση προέρχεται από την αγορά κρέατος όπου ο κρεοπώλης μπορεί να κοροϊφεί τον πελάτη και να του δώσει χαμηλότερης ποιότητας κρέας σε υψηλότερη τιμή

στην τούρλα του Σαββάτου (Λ. Αιδηψού) = λέγεται για κάτι που γίνεται την τελευταία ώρα απροσχεδίαστο

Τράβα πόνο για 'μορφιά = μπρος στα κάλλη τι είναι ο πόνος;

γενική του πληθυντικού του άρθρου (των που γίνεται τουν) π.χ.
των κοριτσιών → **τουν κουρ'τσώνε**

ΣΥΣ

«Τότες δε
βαφόμασταν όπως
σείς σήμερα. Μόνο τα
φρούδια μας. Κόβαμε
κολ'νάρ' βάρια, το
καίγαμι και μαυρίζαμι
τ'ς τρίχες. Τ' αυτιά
μας τα τρυπάγαμ' απ'
μ'κρά. Τα μαλλιά τα
βάφαμ' μ' ασιά. Τ'
Κυριακή, ντ'νόμασταν
μι τα σιγγούνια κι
πλέναμ' τα πόδια μας
σέ'ς κουρούπες. Μετά
βάζαμ' παπούτσα
χωρίς κάλτσες. Πιο
παλιά τ'ς γελούσαν
αμά φοράγαμι
κουντουρίτσες κι άμα
φοράγαμ βρακά τ'ς
λέγαμι βρακούδ'σες.
Κι άμα βαίναμ'
σαπούν, μας παίρνανε
σ' ντουρετζίνα.»

Βασιλάκου Β,
Αιδηψός, ΣΛΦΑ,
χφο 2993, (1977)

Τα άρθρα την και στην μετατρέπονται
αντίστοιχα σε τ' και σ' ή τ' όταν ακο-
λουθεί λέξη που ξεκινά από σύμφωνο
π.χ. την μόνα → τ' μόνα, στην κου-
μπάρα → τ' γκουμπάρα (Αγία Άννα)
και σε τ'ν ή σ'ν όταν ακολουθεί
ουσιαστικό που ξεκινά από φωνήεν
π.χ. στην άλλη → σ'ν άλλ, .

ΣΥΣ

Στις λέξεις που συνοδεύονται από
άρθρο τον - την ή στον - στην και
ξεκινούν από π αυτό ακούγεται ως μπ
π.χ. στην πλατεία → σ' μπλατεία, την
πεθερά → τ' μπιθερά

ΣΥΣ

Στις λέξεις που συνοδεύονται από
άρθρο τον - την ή στον - στην και
ξεκινούν από κ αυτό μετατρέπεται
φωνητικά σε γκ. π.χ. την κότα → τ'
γκότα, την κουμπάρα → τ' γκουμπάρα
(Άγιος)

ΣΥΣ

Το άρθρο του όταν ακολουθείται από
λέξη που ξεκινά με σύμφωνο μετατρέπεται
σε ζ' π.χ. στου γαμπρού → ζ' γαμπρού
ενώ το στης μετατρέπεται σε σ' π.χ. στης
νύφης → σ' νύφς.

Φαινόμενα και μεταβολές στα επίθετα

Είναι σημαντικό και σε αυτή την ομάδα
λέξεων να παρατηρήσουμε ορισμένες
κοινές μεταβολές.

Στα επίθετα που δηλώνουν μέγεθος
(μικρός, μεγάλος κλπ) πολλές φορές,
όταν ακολουθεί άρθρο που ξεκινά από
σύμφωνο τότε προστίθεται στο τέλος του
επίθετου ένα -ε π.χ. τον μικρόν τον τρίφτη
→ **το μικρόνε το ντρίφτ'**

ΣΥΣ

Στα θηλυκά επίθετα πολλές φορές κολλάει
στο τέλος ένα -ν, όπου το (j είναι ημίφωνο
/ν/ (ουρανωση) π.χ. ήταν άσχημη /
όμορφη / μαύρη = ήταν **άσχημην, /
όμορφην, / μαύρην,**

ΣΥΣ

«Αχ πιδάα μ', ου
κόσμουσ τότες
είχι φτώχεις. Τι
θαρρείς τα θ'κά
σας τα λουσία
είχαμι; Γώ
θ'μόμι όντις
θέλαμι να πάμι
σ'ν Αγιάνα
παίρναμι τα
παπούτσα στο
χέρ' κι
πηγαίναμι
ξ'πόλ'ε'. Μόλς
φτάναμι σ'
αλώνια σ'ν
Αγιάνα, τα
φοράγαμι κι
μαπίαναμ μέσα.
Τα φλάγαμ μη
τα λιώσουμι.»

Γλωσσιώτη Μ,
Αχλάδι,
ΣΛΦΑ, χφο
3224, (1978)

Μεγάλωσα με αυτές τις λέξεις, με αυτές τις εκφράσεις...

Μικρή τις άκουγα από τους παππούδες μου στον Άγιο
κι από τους γονείς μου στο σπίτι...

Όταν βγήκα στο επάγγελμα τις άκουγα από τους πελάτες μου,
οι περισσότεροι υπερήλικοι και με μεγάλη διάθεση
να μου μάθουν όλα όσα δεν ήξερα και μου έκαναν εντύπωση...

Άρχισα πριν από δεκατρία χρόνια να καταγράφω με ζήλο:
Εκατοντάδες σημειώσεις σε χαρτάκια, γέμιζαν τις τσέπες
και την τσάντα μου, φευγαλέες λέξεις, «έπεα πτερόεντα»
που περνούσαν στιγμιαία από την κουβέντα μας
και το μυαλό αδυνατούσε να συγκρατήσει.

Όταν φίλοι και γνωστοί έμαθαν το πάθος μου,
κι άλλα χαρτάκια ερχόντουσαν, με αγάπη και μεράκι,
από τα γειτονικά χωριά, για να πλουτίσουν τη συλλογή μου.
Αυτό το βιβλίο που κρατάτε στα χέρια σας είναι όλα αυτά τα χαρτάκια:

Πολύχρωμα ή λευκά, παλιές αποδείξεις, σκισμένες σελίδες τετραδίων
και φύλλα από ημερολόγιο, διπλωμένα, τσαλακωμένα,
με διάφορους γραφικούς χαρακτήρες, να κουβαλούν νόμιζα λέξεις,
μα τελικά, εμάς τους ίδιους, τους παππούδες μας, τις ρίζες μας.
Αστείες και σοβαρές, οι λέξεις μας κρύβουν καθεμιά μια ιστορία
κι αποτελούν ένα νοσταλγικό κομμάτι μας

που κρυφοκαίει σε μια εποχή πού όλοι είμαστε ίδιοι.
Μα, όταν εκφραζόμαστε στην «τοπική» μας γλώσσα,
τότε είμαστε διαφορετικοί, αλλιώτικοι,
είμαστε ο καρπός των προγόνων μας και ο σπόρος των παιδιών μας.

Εμένα δε με ενοχλεί να μιλάω στην τοπική μας γλώσσα.

Ίσα ίσα, κλείνοντάς σας το μάτι θα σας προκαλέσω:
«Κι απ' λές...δε μ' λες...τα ξέρ'ς τα βορειοευβιοιώτ'κα.»

